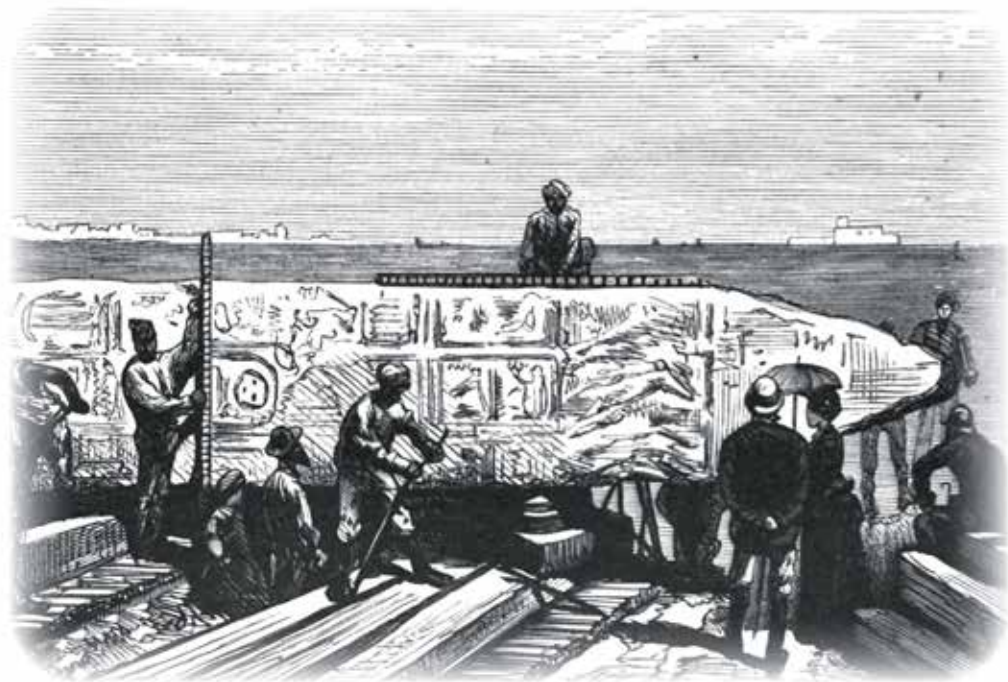

EGYPTENS OBELISKER

1884

Skildring av
Egyptens obelisker
– Återutgivning av text från 1884

av Dr Halfdan Kronström

Redaktör Mikael Jägerbrand

ISBN 978-91-7757-187-2

Copyright © 2016 Mikael Jägerbrand / Virvelvind Förlag, Lysekil.

Den här e-boken ges ut av E-boksbiblioteket Förlag (imprint)

Mer info: www.e-boksbiblioteket.se

Förord

De mest kända monumenten i Egypten är pyramiderna, statyerna och templen.

Men i faraonernas Egypten fanns det också en annan typ av fantastiska minnesmärken: obelisker.

I den här e-boken får du läsa om några av fornegyptens många obelisker.

I slutet av 1800-talet rådde rena rama faraofebern i de flesta länder i västvärlden. Sedan man lärt sig att läsa hieroglyfer blev mer och mer av faraonernas värld känd för allmänheten.

Därför är det inte så märkligt att det skapade stor uppmärksamhet när man forslade stora obelisker från Egypten till Paris, London, New York eller Rom.

I den här e-boken får du läsa om de ingenjörsmässiga storverken som utfördes när man skeppade obelisker ”Kleopatras nål” till London. Det krävdes stora uppoffringar – och flera människoliv – innan den kunde resas mitt i centrala London (där den fortfarande står kvar).

Textens författare kallar sig ”Dr Halfdan Kronström”. Men det är en pseudonym för bokförläggaren Karl Fredrik Kruhs [1841–1917].

Skildring av Egyptens obelisker

*Den här texten publicerades ursprungligen år 1884 i tidskriften "Undrens värld" med rubriken "Kleopatras nålar".
Författare till texten är Dr Halfdan Kronström (1841–1917).*

Obelisker voro i Egypten den uppgående solens sinnebilder och restes derföre endast på östra Nilstranden under det pyramiderna, såsom hopfallande och sig utbredande obeliskformer, voro den nedgående solens sinnebilder samt helgade åt nattens och dödens gud, hvarföre de också ställdes på vestra flodstranden. I den forna egyptiska »Solstaden» d. v. s. Heliopolis (i bibeln kallad On) funnos obelisker i större mängd än annorstädes; de flesta stodo uppställda framföre solguden Ras eller Tums storartade tempel (nyuppbygdt omkr. 2,400 år f. Kr.). Af dessa qvarstår nu blott en enda bland stadens ruiner vid byn Matarije (norr om Kairo), alla de öfriga äro förstörda eller flyttade till andra platser. Nästan alla de egyptiska minnesmärken af detta slag, som nu pryda flera af de moderna verldsstäderna, härstamma från Heliopolis.

De två obelisker, kända under benämningen Kleopatras nålar, som nu senast blifvit släpade från Egypten, hade ursprungligen äfven

upprests i Heliopolis. Men när Kleopatra för att ära sin och Cajus Julius Cæsars son Ptolemeus Cæsarion började uppföra ett tempel i Alexandria, lät hon ditforsla två obelisker från Heliopolis. I granskapet af den nu blomstrande *handelsstaden* Alexandria, som är uppbyggd på en del af den liknämnda forntidsstad, som under Ptolemæerna var en af *verldsbildningens* mest betydande medelpunkter, funnos ännu för några få år sedan bland de eljest fåtaliga och föga intressanta minnesmärkena från det forna Alexandria de af Kleopatra ditförda obeliskerna. Den ena hade då länge legat omkullslagen och nedbäddad i strandens sand och gytta, men den andra stod ännu trotsig och upprät, ehuru med nedre delen till betydlig höjd inbäddad i sand och grusmassor.

Den ena af dessa obelisker står nu i London, den andra i New-York. Hvardera är huggen af ett enda stenblock af hård, röd granit, bestående af ungefär 70 % fältspat, 20 % kvartz och 10 % glimmer, och båda äro på alla sidor betäckta med hieroglyfer. Londonnålen är $20 \frac{3}{4}$ meter lång och omkring 2.3 meter i omkrets nederst samt väger 186 tons; New-York-nålen, som är större och gröfre, ehuru så litet att det knapt märkes, väger 219 tons.

Den omkullslagna obeliskens förvärfvades första gången för Englands räkning år 1801, men den blef aldrig borthemtad. Den förste egyptiske khediven, Mehemed Ali, hembjöd derföre ånyo monumentet till engelska regeringen, hvilken dock fortfarande lät det samma ligga i sin sandbädd. Först sedan den nuvarande khediven den 15 Mars 1877 förnyat sin företrädares anbud och professor E. Wilson åtagit sig att förskjuta alla kostnader för flyttningen, beslutades denna. Ingenjören J. Dixon åtog sig ansvaret för monumentets oskadda bringande till bestämmelseorten, hvarmed naturligtvis sto-

ra svårigheter voro förknippade.

Sedan han och hans broder, som biträdde honom vid utförandet af den märkvärdiga transporten, uppgjort en mängd förslag, deribland äfven det att från hafvet gräfva en kanal till den i sanden begrafna obeliskens, stannade man vid beslutet att låta kolossen ligga, der han låg, och rundt omkring honom bygga ett starkt jernhus samt rulla huset med den deri inneslutna granitmassan ned till hafsstranden. Gräfningen gjordes och jernhuset började byggas samt blef slutligen färdigt; det var naturligtvis så afpassadt till storleken att det kunde flyta, och det var afdeladt i tio vattentäta rum, så att, i fall någon olycka skulle träffa ett af rummen, det stora jernhuset ändock borde kunna hålla sig i vattenytan utan att sjunka.

Oerhördt var det arbete, som nu erfordrades för att få jernhuset och obeliskens nedforslade till hafvet, men allt gick öfver förväntan bra; några skador tillfogades visserligen de vattentäta kamrarne men voro icke så betydliga, att någon olycka derigenom kunde befaras. Alla stenar, som voro i vägen, der transporten skulle framgå, undanröjdes sorgfälligt och jernhuset fick en yttre betäckning af trä till skydd för den del deraf, som antogs mest komma att pressa på grunden. När obeliskens redan till en del kommit i vattnet, och sedan den helbregda passerat en sträcka af omkring 200 meter i sanden, höll det visserligen på att gå illa, emedan en obemärkt sten skurit ett hål i jernet strax vid sidan af träfodralet, men det lugna vädret gjorde att skadan lyckligtvis kunde repareras utan mycket omak. Och sålunda hamnade »Kleopatra» välbehållen omsider i öppna vattnets famn, der hon bogserades till en docka och utrustades med mast, kabyss, styrinrättning samt åtskilliga andra tillbehör, som kunde lända till båtнад vid färden öfver de fjerran hafven. I sällskap med

ångaren Olga lemnade obeliskens den 21 September 1877 Egyptens gamla minnesrika hemland och kom utan äfventyr till Biscayaviken. Der var det svårt väder och hög sjögång; Kleopatra och Olga skildes från hvarandra, och sedan sex menniskolif gått förlorade under försökten att få fatt i den egyptiska nålen, måste Olga lemna henne åt sitt öde i böljorna. Någon tid efteråt upphittades hon af ångaren Fitz Maurice, som släpade in henne till Ferrol, för hvilken transport en ersättning af 36,000 sv. kronor måste betalas. Från Ferrol fördes nålen derefter utan vidare olycksöden till London, dit hon ankom med ångaren Anglia den 27 Januari 1878.

Den 12 September samma år uppställdes Kleopatras ena nål på Thameskajen emellan Charing Cross och Waterloobryggan. I piedestalen inlades en vald samling af nittonde århundradets alster, deribland en Bradshaws resebok, några tidningar och klädespersedlar, för att en gång när den stora krämarstaden kommit så långt på utvecklingens eviga kretsband, att dess grund hunnit blifva af hafvet begravnen och ur grafven uppstånden igen, inför framtida släkten betyga den konstfärdighet och de insigter, hvilka utmärkt London såsom en af de mest betydande kulturplatserna i vår nutid, som då redan tillhör de aflägsnaste urhistoriska forntiderna.

Hvad beträffar den andra Kleopatra-nålen, så hade New-York-tidningen »The World» erfarit, att den storatransatlantiska republiken kunde få öfvertaga nålen, om framställning derom gjordes hos kheadiven, hvarför tidningen uppmanade allmänheten att samla ihop de penningmedel, som tarfvades för transporten. En rik person, enligt uppgift William N. Vanderbilt, lofvade att ensam bestrida kostnaderna och gaf sedan anvisning på den summa af 100,000 dollars, som af ende spekulanten, kommendör Gorringe, begärdes för verk-

ställandet af transporten. Khediven Mohammed Tewfick hade under tiden aflemnat gåfvobref å obeliskens, och denna, som nu i stående ställning kringbygdes med ett starkt trätorn, kullvältrades sedan och sänktes med hydrauliska pressar på en stor flat pråm, som i en enkom utgräfd kanal flöt med bördan till hafvet. Här gick det stormigt till; pråmen fylles med vatten och det gamla vördnadsvärda minnesmärket förpassades direkt till hafsbottnen. Emellertid gjordes det ungefär som en torrdocka inrättade fartyget åter flott samt bogserades till en ångare, som med framdelen rände upp på pråmen, hvarefter obeliskens genom en uppbruten öppning inskaffades i ångarens kölrums och ankom, sålunda instufvad, till New-York den 20 Juli 1880. I Central Park, således midt i skötet af den nya världens folkvimlande hufvudstad, står nu detta grafmärke öfver en forntida kultur, hvars dunkla hieroglyfer tala sitt mäktiga språk om all storhets förgänglighet.

De nu nämnda obeliskerna äro såsom redan anmärkts, icke de första, hvilka från Egyptens minnesrika jord flyttats till Europa. Det gamla Roms kejsare satte en ära i att pryda denna verldsstad med dylika märken, men många af dessa blefvo sedan kullstörtade och förstörda. Den största af de ännu kvarstående är den 30 meter höga obeliskens på Lateranplatsen; den, som först öfverfördes till Rom, upställes år 10 f. Kr. vid Circus Maximus och står nu på Piazza del popolo. I Konstantinopel finnes en stor obelisk från Thotmes III:s tid. Ludvig Filip, Frankrikes konung, lät från Luksor till Paris öfverföra den 21 meter höga obelisk (från Ramses II:s tid), hvilken fortfarande pryder Place de la Concorde.

Med anledning af den vandalism, som nu senast i all vänskaplighet föröfvats, har det egyptiska ministerrådet beslutit, att för fram-

tiden de gamla minnesmärkena icke få öfverföras till främmande land, men det är knapt att vänta, att förbudet skall kunna hållas i varaktig helgd.

Obeliskens tillrättajemkning på stranden.

Byggandet af obeliskens fodral.

Obeliskens ankomst till Gravesend.

Karta över moderna Egypten.

Viktiga ord och personer

Bradshaw, George.

[1801–1853] Den engelske bokförläggaren, och kartritaren Bradshaw är framför allt känd för de många tågtidtabellerna han gav ut. I engelska språket var namnet "Bradshaw" länge synonymt med "tråkig tidtabell". Tidtabellerna med hans namn utgavs tills 1961.

Caesar, Gaius Julius.

[100 f Kr–44 f Kr] Romersk fältherre och makthavare. Var en av det romerska rikets mest framgångsrika fältherrar och erövrade bland annat Gallien. Titeln kejsare är döpt efter Julius Caesar.

Caesarion, Ptolemaios XV.

[47 f Kr–30 f Kr] Son till den egyptiska drottningen Kleopatra VII och den romerska kejsaren Julius Caesar. Dödades efter slaget vid Actium.

Gorringe, Henry Honychurch.

[1841–1885] Amerikansk kapten i flottan. Stred framgångsrikt i det amerikanska inbördeskriget. Är mest känd för upptäckten av en atlantisk bergskedja utanför Portugal som fått han namn.

Khediv.

Titel på Egyptens vicekung som användes mellan 1867 och 1914.

Ludvig Filip I.

[1773–1850] Kung av Frankrike från år 1830 till 1848. Avsattes 1848 och levde de sista åren av sitt liv i landsflykt i England. Är mest känd som den sista franske kungen.

Mehemed Ali.

[1769–1849] Albansk furste i det osmanska riket. Började karriären i en tobaksaffär men gjorde sedan karriär inom kavalleriet. Blev härskare i Egypten 1806 och erövrade även delar av Arabien och Sudan. Anses av många som det moderna Egyptens skapare.

Ptolemæerna.

I dag kallar vi den här kungliga dynastin för den ptolemaiska dynastin. De härskade i Egypten från 305 f Kr – 30 f Kr.

Ramses II.

[1314 f Kr–1290 f Kr] Egyptisk farao som härskade i hela 64 års tid. Hade omkring 200 fruar och älskarinnor och nästan lika många barn. Är mest berömd för den stora mängd statyer och monument han lät uppföra.

Tewfik, Mohammed.

[1852–1892] Egyptisk härskare från 1879 till sin död. Betraktas som en av landets svagaste khediver och lät i princip britterna styra landet.

Thutmosis III.

[död 1426 f Kr] Egyptisk farao som regerade mellan 1479-1426 f Kr. Är mest känd för sina många krigståg. Erövrade hela 350 städer.

Vanderbilt, William Henry.

[1821–1885] Amerikansk affärsman. Ärvde 100 miljoner dollar av sin far 1877 och var världens rikaste man vid sin död.

Wilson, William James Erasmus.

[1809–1884] Brittisk kirurg och specialist på hudsjukdomar. Är mest känd för att ha finansierat flytten av en obelisk från Egypten till London.

Fler böcker: E-boksforlaget.se

Om du gillar e-böcker om historia så kommer du att gilla utbudet hos E-boksforlaget.se

Det här förlaget är specialiserat på utgivning av äldre texter om arkeologi, resor och biografier.

Alla titlarna går att hitta hos de flesta e-bokhandlare, i iTunes samt på många bibliotek.

Här är några exempel på titlar:

Klassiska deckare

- "Sherlock Holmes: »Gloria Scott«"
- "Sherlock Holmes: Beryllkronan"
- "Sherlock Holmes: De fem apelsinkärnorna"
- "Sherlock Holmes: De rödhårigas förening"
- "Sherlock Holmes: Den avhuggna tummen"
- "Sherlock Holmes: Den blå karbunkeln"
- "Sherlock Holmes: Den försvunna brudgummen"
- "Sherlock Holmes: Den försvunna kapplöpningshästen"
- "Sherlock Holmes: Blodbokarna."
- "Sherlock Holmes: Det spräckliga bandet."
- "Sherlock Holmes: Den grekiske tolken"
- "Sherlock Holmes: Musgraves ritual"
- "Sherlock Holmes: Det gula ansiktet"
- "Sherlock Holmes: Det hemlighetsfulla mordet vid skogssjön"
- "Sherlock Holmes: Den hemlighetsfulle patienten"
- "Sherlock Holmes: Börsmäklarens biträde"
- "Sherlock Holmes: En skandal i Böhmen"
- "Sherlock Holmes: Krymplingen"
- "Sherlock Holmes: Lorden och hans rika amerikanska brud"
- "Sherlock Holmes: Mordet i Reigate"
- "Sherlock Holmes: Tiggaren med den kluvna läppen"

Arkeologi

- "Solgudens yxa och Tors hammare"

- (1899)
- "Hällristningarnas ålder" (1869)
- "Feniciska kolonier i Skandinavien" (1875)
- "Hällristningar på Kinnekulle" (1892)
- "Forntidens perioder" (1892)
- "Hur gamla är hällristningarna?" (1869)
- "Bohusläns bygdeborgar" (1909)
- "Bohuslänska hällristningar" (1879)
- "Fynden i Troja" (1878)
- "Förbindelse mellan Skandinavien och vestra Europa före Kristi födelse" (1889)
- "Svear och götar under folkvandringstiden" (1905)
- "Husaby kyrka" (1899)
- "Hällristningarna i Järrestad" (1881)
- "Nordens fartyg från hednatiden" (1872)
- "Anmärkningar rörande figurteckningar från forntiden" (1842)
- "Grafkistor af klufna och urhålkade stockar" (1894)
- "Den svenske solguden och den svenske Tyr" (1906)
- "Skånska fornminnen" (1853)
- "Ölands fornminnen" (1874)
- "Tors hammare" (1872)
- "Våra fornminnen – vad de lära oss" (1916)
- "Sveriges fasta fornlämningar från hednatiden" (1901)
- "Förstörda fornminnen i Bohuslän år 1924"

Djur & natur

- "Svenska djur i folktron" (1898)

- "Skäggets historia" (1893)
- "Kattens kulturhistoria" (1882)
- "Djurens sömn" (1889)
- "Katten i forntida Egypten" (1889)
- "Ett dygn på månen år 1870"
- "Orkidéernas historia" (1894)
- "Blomsterspråket" (1888)
- "Sveriges hundraser" (1880)
- "Guide till biskötsel" (1885)

Kulturhistoria

- "Midvinterns solfest" (1894)
- "Julen på 1870-talet – Skildringar och illustrationer i svenska tidskrifter"
- "Om julens härkomst" (1899)
- "Julen i Skåne på 1820-talet"
- "Nyaste och tillförlitligaste Drömboken" (1918)
- "1870-talets bästa tips för frisyr och utseende"
- "Lyxens historia" (1870)
- "Gaffelns historia" (1889)
- "Kanalbyggen på planeten Mars" (1888)
- "Vårt solsystem" (1878)

Resor

- "Ett besök i Venedig år 1878"
- "Strandgatan i Visby år 1879"
- "Resa på Dalslands kanal år 1877"
- "Nyköpings slott" (1877)
- "Ett besök i Marstrand år 1882"
- "Min resa i Blekinge och Kalmar år 1854"
- "Resor med luftballong år 1873"

- "Runlejonet i Venedig" (1871)
- "En utflykt på Mälaren år 1871"
- "Skildring af Vestergötland år 1882"
- "Kalmar slotts historia" (1880)
- "Ett besök i Södertälje år 1881"
- "En färd på Donau år 1882"
- "Ringmuren i Visby" (1874)
- "Fredrikstens fästning och Karl XII" (1879)
- "Petras helgedomar" (1921)
- "Ett besök i Boxholm år 1885"
- "Skildring av Riseberga klosterruiner" (1874)
- "Borgholms slottsruin" (1878)
- "Rundtur i södra Frankrike år 1880"
- "Ett besök på Djurgården sommaren 1868"
- "Sigtunas tidiga historia" (1872)
- "Helgeandskyrkan i Visby" (1878)
- "Norrköpings historia" (1871)
- "Ett besök i Waxholm år 1870"
- "Vadstena slott" (1875)
- "Skildring av Island" (1870)
- "Besök på Gripsholms slott år 1895"
- "Ett besök i Rom år 1870"
- "Besök på Helgoland år 1874"
- "Guide till Uppsala år 1875"
- "Kyrkoruinen S:t Katarina i Visby" (1877)
- "Gripsholms slott" (1877)
- "Ett besök i Strängnäs år 1874"
- "Ett besök i Visby år 1906"
- "Bohus fästning" (1869)
- "En resa på Rhen år 1866"
- "Ett besök i Ystad år 1872"

Svensk geografi

- "Märkliga orter i Sverige" (1883)
- "Skildring av Värmland år 1882"
- "Skildring av Dalälven år 1876"
- "Skildring av Ångermanland 1882"
- "Skildring av Bohuslän år 1882"
- "Skildring av Dalsland år 1882"
- "Skildring av Närke år 1882"
- "Skildring av Öland år 1882"
- "Skildring av Stockholm år 1882"
- "Skildring av Västmanland år 1882"
- "Skildring av Härjedalen år 1882"
- "Skildring av Gästrikland år 1882"
- "Skildring av Jämtland år 1882"
- "Skildring av Göteborg år 1882"
- "Skildring av Halland år 1882"
- "Skildring av Blekinge år 1882"
- "Skildring av Gotland år 1882"
- "Skildring av Södermanland år 1882"
- "Skildring av Östergötland år 1882"

Vikingar

- "Vikingatidens Lund och Birka" (1909)
- "Jomsvikingarnas saga" (1888)
- "Fyndet av vikingaskeppet i Gokstad år 1880"
- "Hervars och Hedreks saga" (1888)
- "Carl Larssons Uppsala-tempel" (1908)
- "Sagan om Ragnar Lodbrok och hans söner" (1880)
- "Sverige och vikingafärderna västerut" (1924)